

ŽIEMGALA

labai paprastai – pasakoti apie Dievą. Apie Dievą pasakoja ir kiti Tamošaičio pamokslai.

Knygos visumai svarbi ir jos pabaiga. Literatūrinio pasakojimo bruožų turinti autobiografija įdomi tiek dėl asmeninio gyvenimo, tėvo Aniceto pašaukimo istorijos peripetijų, tiek ir istorinio bei kultūrinio konteksto požiūriu. Atsiveria sudėtingas A. Tamošaičio kartos laikas, Jėzaus draugijos gyvenimo, pokario emigracijos peripetijos. Ignaciškai leisdamasis į pačias mažiausias gyvenimo detales ir nepamiršdamas globalių įvykių bei realijų, A. Tamošaitis kaip pamokslų, kitų tekstų, vertimų autorius kukliai slepiasi. Tačiau ir slepiantis aiškėja su darbu radijuje ir kita veikla susijęs A. Tamošaičio įnašas į lietuvių Bažnyčios, kultūros istoriją jam gyvenant emigracijoje, aiškėja, koks prasmingas buvo grįžimas į Lietuvą. Atskiro skaitytojo dėmesio vertos knygoje pateiktos nuotraukos, pasakojančios ne tik vieno asmens istoriją. Pradedant pomėgiais ir baigiant bendryste su kitais, šie „paveikslai“ tampa ryškiu jėzuitiško dvasingumo ženklu.

Kalbant apie knygą, atrodo, verta prisiminti, kad ne tik šie pamokslai, bet ir lietuvių jėzuitų leista-mergelinės ir tautinės kultūros žurnale *Laiškai lietuviams* publikuoti A. Tamošaičio straipsniai pasižymi teologiškai ir literatūriškai stipria homilijos, literatūrinės impresijos ir kito žanro sąveika, ne tik tam laikui, bet ir šiandienai aktualiu klausimų bei problemų sprendimu. A. Tamošaičio kaip vertėjo įnašas į kultūrą – į lietuvių kalbą išversti Vatikano II susirinkimo dokumentai, Blaise'o Paskalio *Mintys* ir kiti darbai.

Vienos homilijos pavadinimą parinkus ir visai tėvo Aniceto knygai, šiame pamokslė „išskaičiuojami“ jau čia, žemėje, mūsų turimi, todėl vis labiau pasitikėti Dievu skatinantys – dangaus raktai. Vienu iš raktų galėtų būti pavadinta ir pati A. Tamošaičio knyga.

* Anicetas Tamošaitis SJ, *Raktai mūsų rankose. Pamokslai*, Šiauliai: Šiaurės Lietuvos leidykla, 2015.

PAST OF LITHUANIAN ŽIEMGALA IN BOOKS

Dalia Jakaitė

WE ARE GOD'S LOVE LETTER: SUMMARY OF PRIEST ANICETAS TAMOŠAITIS' SJ SERMONS

Summary

Anicetas Tamošaitis SJ. Keys in our hands. Sermons. Šiauliai, 2015.

Thinking about Jesuit priest Anicetas Tamošaitis' (born near Rozalimas in 1922) book of sermons, various thoughts arise in our minds. One of them is concerning the sermons of other priests in Northern Lithuania. Not to mention Bishop Kazimieras Paltaškas' contribution to the Church and the cultural history, his book of sermons *Guide to the Pulpit* (1911) published a century ago is interesting in its characteristic theological thought concentration, not only dogmatic but also a real-life, historical spirit of the time responding glance into the truths of faith.

As for the book, it seems to be worth remembering that not only these sermons, but also the published in the Lithuanian Jesuit religious and national culture magazine "Letters to Lithuanians" Tamošaitis' articles reveal interaction between a strong literary and theological homily, literary impressions and another genre, but also solving of topical issues and problems of our days. Tamošaitis' as an interpreter's contribution to culture is translated into the Lithuanian language documents of the Second Vatican Council, Blaise Pascal's *Thoughts* and other works.

Dalia Jakaitė, doc, dr.
Šiaulių universitetas
Vilniaus g. 88, LT-76285, Šiauliai

Gauta 2015 05 12
Atiduota spausdinti 2015 11 12

Jūratė Gaidelienė

DVI NAUJOS KNYGOS APIE BITĘ

2014 m. išleistos dvi naujos knygos, susijusios su viena iškiliausių XIX a. pab. – XX a. pr. asmenybių – rašytoja, švietėja, visuomenės ir politikos veikėja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Tai Jerutės Vaičekauskienės sudaryta knyga *Gabrielė sielos, ne luomo bajorė* ir Petro Palilionio skaitytinė drama *Metai Tamsčiuko atokaitoj*. Kiekviena jų yra lyg mažas langelis į tautos šviesuolės būtį, priminimas ar žinia visuomenei apie Bitę, jos meilę Artimui, nuveiktus darbus Tėvynei.

2014 m. pradžioje E. Vaičekausko leidykla ir asociacija *Bitės namai* išleido Jerutės Vaičekauskienės sudarytą knygą *Gabrielė sielos, ne luomo bajorė*. Leidinio sudarytoja – ilgametė iniciatyvi *Knygų bičiulių draugijos* Panevėžio skyriaus pirmininkė, viena atkakliausių Bitės atminimo saugotojų ir gynėjų. Rašytojos 150-ųjų gimimo metinių proga J. Vaičekauskienė sudarė ir savo jėgomis 2008–2010 m. išleido G. Petkevičaitės-Bitės *Karo meto dienorašči* I, II ir III tomus.

Knygos pavadinimą *Gabrielė sielos, ne luomo bajorė* sufleravo poeto P. Palilionio Bitei skirtos eilės. Šiuo leidiniu siekiama priminti žmonėms asmenybę, į kurią galėtume lygiuotis, panašiai dirbti, aukotis, matyti prasmę, tai raginimas visuotiniame bėgime, paviršutiniškame gyvenime neatsisakyti Doros, Pareigos ir Pasiaukojimo orientyrų. Knygoje atskleidžiamas trijų kartų – Bitės, dabartinės vidurinėsios kartos ir jaunimo – pašnekesys apie dvasingumo ištakas, karą ir jo baisybes, tėvų meilės įtaką vaikams, meilę Tėvynei ir pilietiškumą, moterų teises, elgesio kultūrą, toleranciją. Bitės žodis stiprus, tekstai išmintingi, o mintis nepraradusi aktualumo. Rodos, kad rašytoja čia ir dabar dalijasi savo išmintimi ir patirtimi su XXI a. „pašnekovais“: bibliotekininke, aktore, ekonomiste, mokytoja, gydytoja, elektriku, inžinieriumi ir kt. Diskusijoje dalyvauja ir savo nuomonę, tam tikrų situacijų vertinimą pristato 35 Panevėžio miesto ir rajono moksleiviai bei gimnazistai.

Antroje knygos dalyje savo įžvalgomis apie Bitę, jos nuveiktus gerumo darbus dalijasi Panevėžio vyskupas Jonas Kauneckas, apie Bitės asmenybės svarbą kultūroje ir visuomenėje – literatūrologė prof. Viktorija Daujotytė, dėl Bitės muziejaus ir jos atminimo išsaugojimo svarų žodį taria rašytoja, Kauno Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė. Knygelė baigiama kunigo poeto Justo Jasėno stiprybės sielai paieškų apmąstymais, klausimu skaitytojui: *ar įstengsim gyventi mylėdami, ar pasiilks Bitė mūsų darbuose? Įspūdinga man ji, nes viena, vienintelė, vienišoji pilkuose laukuose skraidė kadaise. Viena, vienintelė, vienišoji Bitė ir šiandien. Kas ją apsaugos, kas beužtars? Taip dideliams žmonėms nutinka, subėgėjusiems pakilti aukščiau, nesuvienodėjusiems, neišblukusiems.*

2014 m. rudenį leidykla *Naujasis lankas* išleido poeto, eseisto, vertėjo Petro Palilionio skaitytinę dramą *Metai Tamsčiuko atokaitoj*. 94 puslapių knygelė su jautriai taikliu ir kiek romantišku pavadinimu atskleidžia rašytojos G. Petkevičaitės-Bitės ir pedagogo Antano Kasperavičiaus gyvenimų sampynas. Knygos autorių jau seniai viliojo iškilė Bitės asmenybė. Jo gimtasis Pabuojų kaimas (Pasvalio r.) – vos už kelių kilometrų nuo Puziniškio. 1999 m. griauant apleistą Pabuojų kaimo gryčią atsitiktinai rasti ir į P. Palilionio akiratį patekę Bitei rašyti A. Kasperavičiaus laiškai suteikė poetui naują kūrybinį impulsą, paskatino

pasinerti į „literatūrinę archeologiją“. Šį unikalų radinį sudaro trisdešimt XX a. 3–4 deš. gerai išsilaikiusių laiškų. Kai kurie rašyti ant firminio popieriaus, su vandens ženklais. Jie padeda įminti ne vieną biografine mįslę, yra *tarsi senoviški giddai po Rašytojos ir jos Augintinio kasdienybės. Toli gražu, nelabai saulėtas...*

Knygoje į dviejų pagrindinių veikėjų – Aktorės ir Autoriaus – dialogą kūrybiškai įpinant Bitės tekstų ir A. Kasperavičiaus laiškų ištraukas, dėliojamas XX a. pr. – XX a. vid. Lietuvos paveikslas, vaizduojamas glaudus kasdienis žmonių ryšys. Kūrinys atskleidžia ilgus metus trukusią Bitės ir jos augintinio draugystę, rašytojos pasiaukojimą vardan alkančio ir vargstančio; sudėtingą A. Kasperavičiaus (1898–1963) gyvenimo kelią nuo vargšo alkano našlaičio iki agronomo, mokytojo, muziejaininko, visuomenininko. Bitė rašė: *auksinis žmogus, tas mano augintinis, tas mano vargelis... Jeigu ne jis, kas gi kitas taip patikimai, taip sumaniai tvarkytų mano ūkio, mano veiklos reikalus? Turi gerą galvą, bet dar geresnę širdį.* Nors metams bėgant Kasperavičius iš globotinio tapo rūpestingiu Bitės patarėju ir užtarėju, žinomu veikėju Panevėžyje, iki šiol apie jį rašyta nedaug. P. Palilionis keletą metų kruopščiai rinko ir dėliojo Kasperavičiaus biografijos detales, tyrinėjo nuotraukas, laiškus, kitus dokumentus, Vokietijoje kartu su Petru Būtėnu jo leista patriotinį žurnalą *Žingsniai* ir kt. Savo rinkinių informacija, nuotraukomis ir atviraisiais su poetu dalijosi ir Panevėžio kraštotyros muziejus.

Knyga *Metai Tamsčiuko atokaitoj* artimesnė ir brangesnė skaitytojui, kuris jau yra domėjis žymiausios XIX a. pab. – XX a. pr. mūsų krašto veikėjos G. Petkevičaitės-Bitės biografija ir kūryba. Leidinį papildė Bitės ir Kasperavičiaus nuotraukų iliustracijos, tačiau smalsėnis skaitytojas pasigenda vaizdų su senaisiais laiškais, juose vartotais kreipiniais, rašyena ir kitomis detalėmis. Norisi tikėtis, kad Bite besidominčių skaitytojų ratas plėsis, o unikalios A. Kasperavičiaus „gromatėlės“ bus perduotos į muziejaus ar bibliotekos saugyklą ir sulauks išsamaus tyrimo.

Knyga *Metai Tamsčiuko atokaitoj* sulaukė puikaus įvertinimo, jos autoriui Petriui Palilioniui 2015 m. gegužės 14 d. Puziniškio muziejuje įteikta 27-oji G. Petkevičaitės-Bitės literatūrinė premija.

PAST OF LITHUANIAN ŽIEMGALA IN BOOKS

Jūratė Gaidelienė

TWO NEW BOOKS ABOUT BITĖ

Summary

In 2014, there were published two new books about one of the most famous personalities of the end of the 19th century and the beginning of the 20th century – writer, educator, social and political activist Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. They are Jerutė Vaičekauskienės *Gabrielė sielos, o ne luomo bajorė* (Gabrielė Was the Noblewoman of the Soul and not of the Class) and Petras Palilionis' drama for reading *Metai Tamsčiuko atokaitoj* (The Years in the Sunshine of Tamsčiukas). Each of them is as if a small window to the existence of that enlightened person, reminder of Bitė to the society about her love to her people and the works for her Motherland.

Jūratė Gaidelienė
Panevėžio kraštotyros muziejus
Vasario 16-osios g. 23, LT-35185, Panevėžys

Gauta 2015 10 12
Atiduota spausdinti 2015 10 22